

ĐẠI HỌC ĐÀ NẴNG
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

Trần Thị Mai An

HỆ THỐNG BẢO TÀNG VÀ DI TÍCH Ở VIỆT NAM

NHÀ XUẤT BẢN ĐÀ NẴNG

MỤC LỤC

Lời nói đầu.....	5
Chương 1. Một số vấn đề lý luận về bảo tàng	7
1.1. Các khái niệm	7
1.2. Chức năng của bảo tàng.....	10
1.3. Các giai đoạn phát triển của bảo tàng	12
1.4. Các hoạt động nghiệp vụ của bảo tàng	24
Câu hỏi ôn tập và thực hành	32
Chương 2. Một số bảo tàng tiêu biểu ở Việt Nam	34
2.1. Phân loại bảo tàng.....	34
2.2. Một số bảo tàng tiêu biểu ở miền Bắc	36
2.3. Một số bảo tàng tiêu biểu ở miền Trung - Tây Nguyên	40
2.4. Một số bảo tàng tiêu biểu ở miền Nam.....	43
Câu hỏi ôn tập và thực hành	49
Chương 3. Một số vấn đề lý luận về di tích	51
3.1. Các khái niệm	51
3.2. Các tiêu chí xác định di tích	53
3.3. Phân loại các loại hình di tích.....	53
Câu hỏi ôn tập và thực hành	58
Chương 4. Một số di tích tiêu biểu ở Việt Nam.....	59
4.1. Phân bố di tích ở Việt Nam	59
4.2. Một số di tích tiêu biểu ở miền Bắc	62
4.3. Một số di tích tiêu biểu ở miền Trung - Tây Nguyên.....	72
4.4. Một số di tích tiêu biểu ở miền Nam	79
Câu hỏi ôn tập và thực hành	88
Chương 5. Bảo tồn, khai thác và phát huy giá trị bảo tàng và di tích ở Việt Nam	90
5.1. Giá trị của hệ thống bảo tàng và di tích ở Việt Nam	90

5.2. Bảo tồn, khai thác và phát huy giá trị hệ thống bảo tàng và di tích ở Việt Nam	93
5.3. Phương pháp hướng dẫn tham quan, thuyết minh tại các tuyến điểm bảo tàng và di tích ở Việt Nam.....	99
Câu hỏi ôn tập và thực hành	103
Tài liệu tham khảo	105
Phụ lục ảnh	109

LỜI NÓI ĐẦU

Hệ thống bảo tàng và di tích ở Việt Nam là những di sản văn hóa quý báu của dân tộc. Biết và hiểu về nội hàm, giá trị của hệ thống bảo tàng và di tích là những kiến thức cần thiết mà người học các ngành thuộc lĩnh vực Khoa học xã hội và Nhân văn cần biết được. Sự hiểu biết này giúp người học cảm thấu và trân trọng hơn các “*tài sản văn hóa*” mà các thế hệ cha ông trước đã trao truyền, đồng thời giúp họ có được nguồn tri thức đa dạng và phong phú hơn. Do vậy, từ trước đến nay, trong các chương trình đào tạo sinh viên các ngành thuộc lĩnh vực Khoa học xã hội và Nhân văn, đặc biệt là các ngành xem văn hóa - du lịch là các đối tượng nghiên cứu chính đều có học phần trang bị kiến thức về bảo tàng và di tích. Giáo trình ***Hệ thống Bảo tàng và Di tích ở Việt Nam*** được biên soạn theo hướng xem bảo tàng và di tích là những di sản văn hóa quý báu, là tài nguyên du lịch có giá trị của dân tộc, của đất nước. Môn học này không chỉ truyền đạt cho người học những vấn đề lý luận mang tính học thuật về khoa học bảo tàng và di tích mà còn cung cấp những hiểu biết thực tiễn về cơ cấu hoạt động của bảo tàng, của di tích.

Xuất phát từ mục tiêu nâng cao kiến thức về bảo tàng và di tích, ý thức bảo tồn và giữ gìn di sản văn hóa dân tộc cho người học, giáo trình được chia thành 5 chương:

Chương 1 trình bày một số vấn đề lý luận về bảo tàng, như khái niệm bảo tàng; bảo tàng học; chức năng của bảo tàng; lịch sử và hoạt động nghiệp vụ của bảo tàng.

Chương 2 trình bày hệ thống bảo tàng ở Việt Nam, bao gồm phân loại bảo tàng và một số bảo tàng tiêu biểu ở khu vực miền Bắc, miền Trung - Tây Nguyên và miền Nam.

Chương 3 trình bày một số vấn đề lý luận về di tích, bao gồm khái niệm di tích; các tiêu chí xác định loại hình di tích.

Chương 4 trình bày hệ thống di tích ở Việt Nam, bao gồm sự phân bố di tích và một số di tích tiêu biểu ở khu vực miền Bắc, miền Trung - Tây Nguyên và miền Nam.

Chương 5 trình bày nội dung về bảo tồn, khai thác và phát huy giá trị hệ thống bảo tàng và di tích ở Việt Nam, bao gồm giá trị của hệ thống bảo tàng và di tích; bảo tồn, khai thác và phát huy giá trị bảo tàng và di tích; phương pháp hướng dẫn tham quan, thuyết minh tại các tuyến điểm bảo tàng và di tích ở Việt Nam.

Trong quá trình biên soạn tài liệu, tác giả đã cố gắng chất lọc, kế thừa những tài liệu truyền thống và cập nhật những thông tin mới nhất về lĩnh vực bảo tàng và di tích, song khó tránh khỏi những khiếm khuyết nhất định. Chúng tôi mong nhận được những ý kiến đóng góp của các bạn đồng nghiệp, các bạn sinh viên và đông đảo bạn đọc để cuốn sách được hoàn thiện hơn khi có dịp tái bản.

Tác giả

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Trần Thị Mai An (2014), “Các bảo tàng ở Đà Nẵng trong việc bảo tồn và khẳng định giá trị lịch sử - văn hóa vùng Quảng Nam - Đà Nẵng”, *Tạp chí Khoa học và Giáo dục trường Đại học Sư phạm, Đại học Đà Nẵng*. Số: 12 (03).
- [2]. Trần Thị Mai An (2015), “Bảo tồn và phát huy di sản văn hóa biển đảo vùng Đà Nẵng: Sự đóng góp thiết thực từ phía các bảo tàng địa phương, *Kỷ yếu Hội thảo Khoa học quốc tế “Bảo vệ và phát huy giá trị văn hóa biển đảo Việt Nam”* tại Nha Trang.
- [3]. Trần Thị Mai An (2019), “Bảo tồn di sản văn hóa vùng Quảng Nam: Sự liên kết hữu hình từ quá khứ - hiện tại đến tương lai” in trong Sách *Văn hóa Quảng Nam: Động lực phát triển kinh tế - xã hội bền vững*. Nxb Đà Nẵng, Đà Nẵng.
- [4]. Phan Thuận An (2005), *Quần thể di tích Huế*, Nxb Trẻ, Tp. Hồ Chí Minh
- [5]. Ban Quản lý Di tích Lịch sử Cách mạng Côn Đảo (2001), *Sơ lược về Khu Di tích lịch sử Côn Đảo*, Nxb Tổng hợp, Tp. Hồ Chí Minh.
- [6]. Ban Quản lý Lăng Chủ tịch Hồ Chí Minh (2001), *Hồ Chí Minh sống mãi với dân tộc Việt Nam và bầu bạn quốc tế*, Nxb Quân Đội Nhân dân, Hà Nội.
- [7]. Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch (2010), *Thông tư Quy định về tổ chức và hoạt động của bảo tàng*, 18/2010/TT-BVHTTDL.
- [8]. Bộ Văn hóa - Thông tin, Cục Di sản văn hóa (2005), *Một con đường tiếp cận di sản văn hóa*, tập 1, 2, 3, Nxb Thế giới, Hà Nội.
- [9]. Catherine Ballé (2004), “Công chúng - sự sống còn của các bảo tàng đương đại” trong *Các công trình nghiên cứu của Bảo tàng Dân tộc học Việt Nam*, Nxb Khoa học Xã hội, tập 2, Hà Nội.
- [10]. PGS.TS Nguyễn Ngọc Chinh, TS. Nguyễn Thanh Trường (2019), *Di tích và thắng cảnh ở Việt Nam*. Nxb Đà Nẵng, Đà Nẵng.

- [11]. Cục Di sản văn hóa (2007), *Tuyển tập văn bản quy phạm pháp luật về hoạt động bảo tàng (tuyển dịch)*, Người dịch: Nguyễn Đạt Thức, biên soạn: Cục Văn vật quốc gia Trung Quốc, Hiệp hội Bảo tàng Trung Quốc.
- [12]. *Chủ tịch Tôn Đức Thắng (2008)*, Nxb Thông Tấn, Tp Hồ Chí Minh
- [13]. Thiều Chửu (1998), *Hán Việt từ điển*, Nxb Tổng hợp, Tp Hồ Chí Minh.
- [14]. Hồ Sơn Đài (2018), *Dinh Độc Lập: Lịch sử và biến động*, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- [15]. Ngô Văn Doanh (2005), *Thánh địa Mỹ Sơn*, Nxb Trẻ (tái bản lần thứ sáu), Tp. Hồ Chí Minh.
- [16]. Trung Tâm Bảo tồn Di tích Cố đô Huế (2003), *Bảo tàng Mỹ thuật cung đình Huế*, Tập III, Kỷ yếu Kỷ niệm 80 năm thành lập Bảo tàng Mỹ thuật cung đình Huế (1923 - 2003).
- [17]. Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh, Phân viện Đà Nẵng (1996), *Giữ gìn và phát huy giá trị văn hóa Tây Nguyên*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [18]. *Hỏi đáp Sài Gòn (2006)*, Tập 6 (Kiến trúc - Tín ngưỡng) Nxb Trẻ, Tp. Hồ Chí Minh.
- [19]. *Luật Di sản văn hóa năm 2001 được sửa đổi, bổ sung năm 2009 (2009)*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [20]. *Luật Di sản văn hóa và nghị định hướng dẫn thi hành (2002)*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [21]. TS. Nguyễn Thị Huệ (2002), *Nghiên cứu Nguồn sử liệu hiện vật bảo tàng*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [22]. PGS.TS. Nguyễn Thị Huệ (2005), *Lược sử Sự nghiệp Bảo tồn Bảo tàng Việt Nam từ 1945 đến nay*, Trường Đại học Văn hóa, Hà Nội.
- [23]. *Tôn Đức Thắng - Một con người bình thường, vĩ đại (2013)*, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- [24]. Vương Hoàng Quân (2008), *Cơ sở Bảo tàng học Trung Quốc*, Nxb Thế giới, Hà Nội.

- [25]. Quy chế Tổ chức và hoạt động của các Bảo tàng, Bộ Văn hóa thông tin, nay là Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, ban hành ngày 6.2.1998
- [26]. Dương Văn Sáu (2008), *Di tích Lịch sử - văn hóa và danh thắng Việt Nam: Giáo trình dành cho sinh viên đại học và cao đẳng ngành du lịch*, Nxb Đại học Quốc gia, Hà Nội.
- [27]. Trương Văn Tài (1999), *Hành trình đến với bảo tàng (Giới thiệu hệ thống các bảo tàng tại thành phố Hồ Chí Minh)*, Nxb Trẻ, Tp. Hồ Chí Minh.
- [28]. Võ Văn Thắng (chủ biên) (2014), *Di tích Chăm tại Đà Nẵng và những phát hiện mới*, Nxb Đà Nẵng, Đà Nẵng.
- [29]. GS. Song Thành (1999), *Hồ Chí Minh nhà văn hóa kiệt xuất*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [30]. Nguyễn Đình Thanh (chủ biên) (2007), *Bảo tàng - Di tích - Một số vấn đề lý luận và thực tiễn*. Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
- [31]. Nguyễn Thị Kim Thành (Chủ biên), TS Trần Thị Vân Anh (2014), *Bảo tàng, Di tích nơi khơi nguồn cảm hứng dạy và học lịch sử cho học sinh phổ thông*, Nxb Giáo dục Việt Nam. Hà Nội.
- [32]. Nguyễn Thịnh (2001), *Sổ tay Công tác Trưng bày Bảo tàng*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
- [33]. Trần Nam Tiến (Sưu tầm và biên soạn -2006), *Sài Gòn Thành phố Hồ Chí Minh - Những sự kiện đầu tiên và nhất*, Nxb Trẻ, Tp. Hồ Chí Minh.
- [34]. PGS.TS. Tống Trung Tín (Chủ biên) (2006), *Hoàng Thành Thăng Long*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
- [35]. Tổ Sử Phụ nữ Nam Bộ, Bảo tàng Phụ nữ Nam bộ (2006), *Lịch sử Phụ nữ Nam Bộ kháng chiến*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [36]. Nguyễn Văn Trò (2015), *Ninh Bình theo dòng văn hóa*, Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.
- [37]. UBND thành phố Hội An (2019), *Khu Dự trữ sinh quyển thế giới Cù Lao Chàm- Hội An 10 năm bảo tồn và phát triển (2009-2019)*, Nxb Đà Nẵng, Đà Nẵng.

- [38]. Viện Khoa học Xã hội Việt Nam, Bảo tàng Dân tộc học Việt Nam (2005), *Các công trình nghiên cứu của Bảo tàng Dân tộc học Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
- [39]. UNESCO (1972), Công ước Bảo vệ Di sản văn hóa và thiên nhiên thế giới.
- [40]. Nguyễn Như Ý (Chủ biên) (2008), *Đại từ điển tiếng Việt*, Nxb Đại học Quốc gia, Tp. Hồ Chí Minh.
- [41]. Lê Hồng Lý (Chủ biên), Dương Văn Sáu, Đặng Hoài Thu (2010), *Giáo trình quản lý di sản văn hoá với phát triển du lịch: Giáo trình dành cho sinh viên đại học và cao đẳng các trường văn hóa- nghệ thuật*, Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.

Các địa chỉ trang web

<https://baotanglichsu.vn/> (2019)

<https://dch.gov.vn/> (Cục Di sản văn hóa -2019)

<https://ditichhochiminhphuchutich.gov.vn/> (2019)

<https://khusinhquyenculaocham.com.vn/> (2019)

<https://www.hoangthanhthanglong.vn/> (2019)

<https://www.hoianworldheritage.org.vn/> (2019)

<https://icom.museum/en/> (2019)

<https://sodulich.hanoi.gov.vn/> (2019)

<https://sodulich.hanoi.gov.vn/> (2019)

<https://voer.edu.vn/> (2019), Thư viện học liệu mở Việt Nam

<https://www.aam-us.org/> (2019)

<https://www.dinhdoclap.gov.vn/> (2019)

<https://www.museumsassociation.org/home> (2019)

<https://www.si.edu/> (2019)

PHỤ LỤC ẢNH

ẢNH: BẢO TÀNG HỒ CHÍ MINH (HÀ NỘI)

(Nguồn: Trần Tấn Vĩnh)

ẢNH: BẢO TÀNG LỊCH SỬ QUỐC GIA (HÀ NỘI)

(Nguồn: Trần Tấn Vĩnh)

**ẢNH: BẢO TÀNG DÂN TỘC HỌC
(HÀ NỘI)**

(Nguồn: Trần Tấn Vịnh)

**ẢNH: BẢO TÀNG MỸ THUẬT CUNG ĐÌNH HUẾ
(THỪA THIÊN-HUẾ)**

(Nguồn: thuathienhue.gov.vn)

**ẢNH: BẢO TÀNG ĐIÊU KHẮC CHĂM
(ĐÀ NẴNG)**

(Nguồn: chammuseum.vn)

**ẢNH: BẢO TÀNG TỈNH ĐẮK LẮK
(ĐẮK LẮK)**

(Nguồn: baomoi.com)

**ẢNH: BẢO TÀNG CHỨNG TÍCH CHIẾN TRANH
(TP. HỒ CHÍ MINH)**

(Nguồn: baotangchungtichchientranh.vn)

**ẢNH: BẢO TÀNG PHỤ NỮ NAM BỘ
(TP. HỒ CHÍ MINH)**

(Nguồn: baotangphunu.com)

**ẢNH: BẢO TÀNG TÔN ĐỨC THẮNG
(TP. HỒ CHÍ MINH)**

(Nguồn: baotangtonducthang.com)

**ẢNH: KHU DI TÍCH HOÀNG THÀNH THĂNG LONG
(HÀ NỘI)**

(Nguồn: hoangthanhthanglong.vn)

**ẢNH: KHU DI TÍCH CHỦ TỊCH HỒ CHÍ MINH
TẠI PHỦ CHỦ TỊCH**

(Nguồn: thegioidisan.vn)

**ẢNH: QUẦN THỂ DANH THẮNG TRÀNG AN
(NINH BÌNH)**

(Nguồn: trangandanhthang.vn)

ẢNH: QUẦN THỂ DI TÍCH CỔ ĐÔ HUẾ

(Nguồn: khamphahue.com.vn)

**ẢNH: DI TÍCH ĐỀN THÁP CHĂM MỸ SƠN
(QUẢNG NAM)**

(Nguồn: tapchikientruc.com.vn)

**ẢNH: KHU DỰ TRỮ SINH QUYỀN THẾ GIỚI
CÙ LAO CHÀM - HỘI AN**

(Nguồn: khusinhquyenculaocham.com.vn)

ẢNH: KHU DI TÍCH LỊCH SỬ CÔN ĐẢO

(Nguồn: baomoi.com)

ẢNH: DI TÍCH DINH ĐỘC LẬP

(Nguồn: dinhdoclap.gov.vn)

ẢNH: KHU DỰ TRỮ SINH QUYỀN CẦN GIỜ

(Nguồn: vietnamforestry.org.vn)

Giáo trình **HỆ THỐNG BẢO TÀNG VÀ DI TÍCH Ở VIỆT NAM**

Trần Thị Mai An

NHÀ XUẤT BẢN ĐÀ NẴNG

Số 03 - Đường 30 Tháng 4 - Q. Hải Châu - TP. Đà Nẵng

ĐT: 0236 3797814 - 3797823 Fax: 0236 3797875

www.nxbdanang.vn

Chịu trách nhiệm xuất bản:

Giám đốc: NGUYỄN THÀNH

Chịu trách nhiệm nội dung:

Tổng biên tập: NGUYỄN KIM HUY

Biên tập: NGUYỄN THỊ THANH THỦY

Bìa: NGÔ VĂN THÀNH

Liên kết xuất bản: TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM - ĐẠI HỌC ĐÀ NẴNG

Địa chỉ: 459 Tôn Đức Thắng - Quận Liên Chiểu - Thành phố Đà Nẵng

In 500 cuốn khổ 16 x 24 cm. In tại Công ty TNHH In ấn - QC&TM Thành Tín
Địa chỉ: 12 Nguyễn Phi Khanh, Phường Thạc Gián, Quận Thanh Khê, TP. Đà Nẵng

Số ĐKXB: **1075-2021/CXBIPH/2-28/ĐaN** cấp ngày 22/4/ 2021

Số QĐXB: **356/QĐ-NXBĐaN** Nhà xuất bản Đà Nẵng cấp ngày 22/4/2021

Mã ISBN: **978-604-84-5874-4**. In xong và nộp lưu chiểu quý 2/2021